

Faktablad folkrätt

Konventionen om förbud mot kärnvapen

Foto: Wikimedia/US National Nuclear Security Administration

Originaltitel: "Legal Fact Sheet: 2017 Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons" ICRC Advisory Services on International Humanitarian Law, April 2018, se <https://www.icrc.org/en/document/2017-treaty-prohibition-nuclear-weapons>

Översatt från engelska till svenska i januari 2021 av Svenska Röda Korset i samarbete med Internationella rödakorskommittén (ICRC). Tack till de frivilliga folkrättsinformatörerna i Uppsala rödakorskrets för arbete med detta. För mer information, se <https://www.rodakorset.se/krigets-lagar/> eller kontakta oss på folkratt@redcross.se

Läs mer här (engelska): <https://www.icrc.org/en/war-and-law/weapons/nuclear-weapons>

I detta faktablad har vi översatt den juridiska analys som Internationella rödakorskommittén (ICRC) gjort av konventionen om förbud mot kärnvapen. Syftet är att sprida kunskap om konventionen.

2017 års konvention om förbud mot kärnvapen

Konventionen om förbud mot kärnvapen (*The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons - TPNW*) är det första globalt tillämpbara multilaterala avtalet som på ett övergripande sätt förbjuder kärnvapen. Det är också den första konventionen som innehåller bestämmelser för att hantera de humanitära konsekvenserna av kärnvapen användning och kärnvapentester. Konventionen kompletterar befintliga internationella avtal om kärnvapen, särskilt fördraget om icke-spridning av kärnvapen, det fullständiga provstoppsavtalet och avtal som upprättar kärnvapenfria zoner.

TPNW antogs av en diplomatisk konferens inom Förenta Nationerna (FN) den 7 juli 2017 och öppnades för undertecknande den 20 september 2017. Konventionen träder i kraft när 50 stater har aviserat FN:s generalsekreterare att de går med på att vara bundna av den. [Tillägg: Konventionen fick sin 50:e ratifikation den 24 oktober 2020, och träder därmed i kraft 22 januari 2021. Sverige har

i skrivande stund, 15 januari 2021, inte skrivit under eller ratificerat konventionen.]

Vad är syftet och omfattningen av konventionen?

Konventionen utvecklades som svar på en sedan länge etablerad oro över de katastrofala humanitära konsekvenser som någon som helst användning av kärnvapen skulle medföra.

Konventionen markerar att användningen av kärnvapen skulle vara i strid med humanitära principer och det allmänna rättsmedvetandet, och inför ett omfattande förbud mot kärnvapen på grundval av internationell humanitär rätt - det rättsområde som reglerar användningen av alla typer av vapen i väpnad konflikt. Den innehåller långtgående åtaganden om hjälp till offren för kärnvapen användning och kärnvapentester och om sanering av förorenade miljöer. Konventionen erbjuder även en möjlighet för alla stater att inrätta sig efter bestämmelserna, även de stater som har eller är förknippade med kärnvapen.

Är inte kärnvapen redan förbjudna enligt folkrätten?

I ett rådgivande yttrande från 1996 drog Internationella domstolen (*International Court of Justice - ICJ*) slutsatsen att hot eller användning av kärnvapen generellt sett skulle strida mot de delar av folkrätten som är tillämpliga i väpnad konflikt, särskilt principerna och bestämmelserna inom internationell humanitär rätt. Domstolen lämnade dock frågan öppen om det är lagligt att hota med, eller använda, kärnvapen i en extrem självförsvarssituation där en stats överlevnad står på spel. Domstolen har således inte tolkat internationell

humanitär rätt som att denna kategoriskt förbjuder användningen av kärnvapen.

Utöver principerna och reglerna för den internationella humanitära rätten finns det ett antal multilaterala rättsakter som reglerar kärnvapen. Ingen av dessa innehåller ett heltäckande förbud som är tillämpligt på global nivå. Fördraget om ickespridning av kärnvapen (*The Nuclear Non-Proliferation Treaty – NPT*) är en hörnsten inom de delar av folkrätten som reglerar kärnvapen. Det förbjuder de stater som ratificerat fördraget och som inte redan har kärnvapen från att utveckla eller förvärva dem. De konventionsbundna staterna som hade kärnvapen vid tidpunkten för antagandet av fördraget fick behålla sina vapen, men är förhindrade att överlåta dem eller hjälpa andra att utveckla eller förvärva kärnvapen. Alla stater bundna till NPT är dessutom skyldiga att driva (och slutföra) förhandlingar om effektiva åtgärder för kärnvapenedrustning.

Ett antal fördrag upprättar också kärnvapenfria zoner i delar av världen. Dessa fördrag innehåller oftast förbud mot ett brett omfång av kärnvapenrelaterade verksamheter och är tillämpliga i specifika regioner. Sådana fördrag har trätt i kraft i Afrika, Latinamerika och Västindien samt Central- och Sydostasien.

Fram tills nu har kärnvapen inte varit föremål för ett globalt tillämpligt förbudsfördrag som alla stater kunnat ansluta sig till. Antagandet av konventionen om förbud mot kärnvapen har fyllt denna lucka.

Vilka är de viktigaste åtagandena i konventionen?

Förbud

Det är förbjudet att under några som helst omständigheter använda eller hota att använda kärnvapen (eller andra kärnladdningar). Det är också förbjudet att utveckla, testa, producera, tillverka, på annat sätt förvärva, inneha eller lagra dem (art. 1.1 a och d).

Det är vidare förbjudet för en ansluten stat att överlåta kärnvapen, att ta emot kärnvapen, att förfoga över kärnvapen eller att tillåta stationering, installation eller gruppering av kärnvapen inom dess territorium eller på någon plats inom dess jurisdiktion eller kontroll (art. 1.1 b), c och g).

Utöver detta är det förbjudet att på något sätt medverka eller uppmana till eller framkalla ett agerande som strider mot denna konvention (Art. 1.1(e)).

Avlägsnandet av kärnvapen

Senast 30 dagar efter att det att en stat anslutit sig till konventionen måste denna stat anmäla till FN:s generalsekreterare om:

- Staten sedan tidigare har innehaft kärnvapen,
- Staten innehar kärnvapen i nutid, eller
- Det på ett område inom statens jurisdiktion eller kontroll finns kärnvapen som tillhör en annan stat (Art. 2).

Resultatet av ovanstående avgör vilka åtgärder den konventionsbundna staten måste vidta för att säkerställa kärnvapens avlägsnande:

- En konventionsbunden stat som **inte hade kärnvapen** det datum då konventionen antogs (den 7 juli 2017) och som har ett existerande avtal gällande nukleärt

säkerhetsskydd med det Internationella atomenergiorganet (IAEA) måste fortsatt iakttas det avtalet (Art. 3.1). Om staten inte har avtal om ett nukleärt säkerhetsskydd i kraft måste ett sådant ingås med IAEA. Ett sådant avtal måste träda i kraft inom 18 månader från det att staten anslöt sig till konventionen.

- En konventionsbunden stat som **hade kärnvapen efter den 7 juli 2017 men som förstörde dessa innan staten anslöt sig till konventionen** måste samarbeta med ett internationellt organ som har mandat att vidimera att en irreversibel nedläggning av statens kärnvapenprogram har skett. Detta organ skall fastställas genom ett sammanträde med de konventionsbundna staterna. Den konventionsbundna staten måste även ingå ett avtal avseende nukleärt säkerhetsskydd med IAEA (Art. 4.1).
- En stat som **innehar eller kontrollerar kärnvapen vid tiden för anslutandet** måste omedelbart göra vapnen stridsodugliga. Staten måste även förstöra vapnen så snart som möjligt men senast innan den deadline som fastställs vid de konventionsbundna staternas första sammanträde. Detta sammanträde kommer ske i enlighet med en juridiskt bindande och tidsbunden plan i syfte att åstadkomma en vidimerad och irreversibel nedläggning av den konventionsbundna statens kärnvapenprogram (Art. 4.2). Den konventionsbundna staten måste även ingå ett avtal avseende nukleärt säkerhetsskydd med IAEA (Art. 4.3).
- En konventionsbunden stat som **har kärnvapen tillhörande en annan stat på sitt territorium** (genom stationering, installation eller gruppering) måste tillse att sådana

vapen tas bort så snart som möjligt, dock senast vid den deadline som fastställs vid de konventionsbundna staternas första sammanträde (Art. 4.4).

Stöd för offer och sanering av miljö

Konventionen erkänner det lidande och den skada som tillfogats offer genom användandet och testandet av kärnvapen såväl som vapnens inverkan på ursprungsfolk och miljö.

En konventionsbunden stat som har individer under dess jurisdiktion som är offer för användningen eller testningen av kärnvapen måste ge offren sjukvård, möjlighet till rehabilitation och psykologiskt stöd samt tillgodose deras socioekonomiska behov (Art. 6.1).

På liknande sätt måste en konventionsbunden stat vars territorium blivit kontaminerat genom användandet eller testandet av kärnvapen vidta åtgärder i syfte att sanera berörda områden (Art. 6.2).

Internationell hjälp och samarbete

Konventionsbundna stater måste samarbeta i syfte att främja en framgångsrik implementation av konventionen. Varje ansluten stat har även rätt att söka och erhålla assistans för att fullgöra konventionens krav (Art 7.1 och 7.2).

Detta samarbete befästs genom ett krav att assistera konventionsbundna stater som är påverkade av kärnvapen. Varje konventionsbunden stat som har möjlighet måste bidra med teknisk, materiell och finansiell assistans till de konventionsbundna stater som har blivit påverkade av användandet eller testandet av kärnvapen, i syfte att hjälpa dessa att implementera konventionen. De måste även assistera offer för

användandet eller testandet av kärnvapen. (Art 7.3 och 7.4).

Assistans kan ges genom FN, internationella eller regionala organisationer, icke-statliga organisationer, den Internationella Rödakors- och rödahalvmånerörelsen eller genom ett bilateralt förfarande (Art 7.5).

Vad måste en stat göra för att binda sig till konventionen?

Konventionen är öppen för undertecknande utan begränsning i tid och kan bli undertecknad vid FN:s högkvarter i New York.

Konventionen träder i kraft 90 dagar efter att den 50:e staten har deponerat ett instrument av typen ratificerande, godtagande, godkännande eller anslutande hos FN:s generalsekreterare, som är konventionens depositarie.

En stat som önskar att bli bunden av konventionen måste inkomma med ett instrument av typen ratificerande, godtagande, godkännande eller anslutande till FN:s generalsekreterare. Konventionen blir bindande för staten efter 90 dagar. För de första 50 stater som ratificerat konventionen blir denna bindande efter dess ikraftträdande.

Vad måste en stat göra för att implementera konventionen och hur säkerställs konventionens efterlevnad?

Införandet av inhemska åtgärder

Varje konventionsbunden stat måste vidta alla nödvändiga åtgärder för att implementera konventionen (Art. 5). Detta inbegriper införandet av juridiska, administrativa och andra åtgärder, vilket även inkluderar införandet av

brottsrubriceringar i syfte att förebygga och motarbeta brott mot konventionen som förövas av personer eller på territorium som är underkastat statens jurisdiktion eller kontroll (Art. 5.2). I detta syfte kan, beroende på statens existerande lagstiftning och tillvägagångssätt, viss lagstiftning behöva införas såväl som att det regelverk som styr statens väpnade styrkor kan komma att behöva ändras.

Utöver detta måste stater vidta åtgärder i syfte att avlägsna kärnvapen, assistera offer och tillse miljösanering. Staten måste också vidta åtgärder för att främja internationell assistans och samarbete i enlighet med de skyldigheter som återfinns i konventionen.

Statspartsmöte

Konventionens implementation övervakas genom statspartsmöten. Ett första möte för de konventionsbundna staterna kommer ske inom ett år efter det att konventionen trätt i kraft. Under dessa möten kommer flera beslut tas, t.ex. om konventionens status och implementering och om att avlägsna kärnvapen (Art. 4). Ytterligare möten kommer att hållas vartannat år i de fall att de konventionsbundna staterna inte bestämmer något annat (Art. 8.1 och 8.2).

Vilket stöd finns det för att ansluta till och implementera kärnvapenkonventionen (TPNW)?

Status för signaturer och ratifikationer av TPNW finns tillgängligt på engelska online:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-9&chapter=26

Den Internationella rödakorskommittén (ICRC) har förberett material för att underlätta staters förståelse av

konventionens krav. Detta inkluderar ett "ratifikationskit" som beskriver den procedur som en stat måste följa för att underskriva, ratificera, godta, godkänna eller ansluta till TPNW. Detta "kit" innehåller även mallar bl.a. för det undertecknande instrumentet tillsammans med andra instrument som sedan kan deponeras hos FN:s generalsekreterare. Dessa material finns tillgängligt på ICRC:s hemsida (www.icrc.org).

ICRC är redo att assistera stater med att implementera TPNW inom ramen för dess mandat och expertis inom den internationella humanitära rätten (IHL).

ICRC:s delegationer finns i hela världen och kan tillsammans med dess avdelning för internationell rätt och policy i Genève bidra med vägledning gällande implementeringen av konventionens krav i inhemsk lagstiftning samt ge den närmare information eller de förtydliganden som efterfrågas.

Assistans med att implementera olika delar och aspekter av konventionen kan också inhämtas från Rödakors- och rödahalvmånerörelsens nationella föreningar såväl som från den Internationella Rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Ett antal andra organisationer, såsom FN:s nedrustningskontor, har också förberett viktiga verktyg i syfte att underlätta för stater att förstå och implementera TPNW.

VÄRLDENS FRÄMSTA KATASTROFORGANISATION

Röda Korset är världens främsta katastroforganisation och vi finns på plats före, under och efter en katastrof. Oavsett om det är en naturkatastrof, konflikt eller annan kris. Vi ska förhindra och lindra mänskligt lidande var och när det förekommer, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under tider av väpnad konflikt och andra nödsituationer.

Vi arbetar efter sju grundprinciper:
humanitet, opartiskhet, neutralitet, självständighet, frivillighet, enhet och universalitet.

Grundprinciperna på en minut

- Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande (humanitet).
- Vi gör ingen skillnad på personer – vi diskriminerar inte när det gäller nationalitet, etnicitet, religion, samhällsställning eller politiska åsikter (opartiskhet).
- Vi tar heller inte ställning i konflikter eller meningsskiljaktigheter (neutralitet).
- Röda Korset är självständigt och kan inte styras, vi samråder och samverkar med andra, om dessa accepterar att vi arbetar utifrån våra grundprinciper (självständighet).
- Att engagera sig i Röda Korset är frivilligt – att ta emot hjälp från Röda Korset är också frivilligt (frivillighet).
- I varje land kan det endast finnas en nationell förening, vi är Svenska Röda Korset (enhet).
- Vi tillhör en världsomfattande rörelse där vi hjälper varandra (universalitet).

Svenska Röda Korset

Svenska Röda Korset
Box 17563, Hornsgatan 54, 118 91 Stockholm
telefon 08-452 46 00, e-post info@redcross.se, www.redcross.se